

slagpenrui op het IJsselmeer doorbrengen. In het midden van de jaren tachtig was het IJsselmeer vermoedelijk de belangrijkste ruiplaats in Nederland voor niet-broedvogels, omdat er toen minder dan vijf broedparen in Nederland waren (Lensink 1996). Inmiddels is deze positie door het zuidelijk Deltagebied overgenomen. Hier bevindt zich een snel groeiende broedvogelpopulatie en de vogels blijven er het hele jaar (Lensink 1996). Zo werden alleen al in het Markiezaat (Ray Teixeira) nazomermaxima vastgesteld van 25 (1994) en 44 (1995).

Dankwoord De gegevens uit 1983 werden verzameld tijdens een onderzoek van Rijkswaterstaat directie IJsselmeergebied naar ruiende Knobbelzwanen op het IJsselmeer. De overige waarnemingen berusten op gegevens uit het archief van de VWG Wierhaven, de waarnemingenrubriek in Vanellus en op informatie van Eelco Brandenburg, Trinus Haitjema, Jos Hooijmeijer (It Fryske Gea), Ep van Hijum, Leon Kelder, Kees Koffijberg, Ben Koks, Frank Majoor, Benny Midden-dorp, Michiel Versluys en Berend Voslamber. Verder dank aan Joop-Niek IJnsen voor het maken van beide figuren en aan Mennobart van Eerden (RIZA), Peter van Horssen, Rob Lensink, Kees Koffijberg, Joep de Leeuw, Ray Teixeira en Berend Voslamber voor hun commentaar op een eerdere versie.

Summary *Moulting Black Swans* *Cygnus atratus* at Lake IJsselmeer, The Netherlands

Lake IJsselmeer is a shallow freshwater lake of 2000 km² with large summer concentrations of moulting non-breeding Mute Swans *Cygnus olor*. Since at least 1978, non-breeding Black Swans are also present during summer. Five Black Swans that were caught on July 25, 1983, showed slight biometric differences between males and females (Tab. 1). They had started wingmoult between the end of June and the second half of July. On Lake IJsselmeer most birds are seen in mid-summer (Fig. 1,2), at the peak in the number of moulting Mute Swans. With a maximum of 5-10 in the mid-eighties, Lake IJsselmeer held the most important moulting concentration in The Netherlands (only c. five breeding pairs at the time). Around the mid-nineties, numbers had increased to a maximum of 20. Due to a recent strong increase, the Delta-area is nowadays the most important site for moulting non-breeders.

Literatuur

- BIJLSMA R. G. 1987. Zwarte Zwaan *Cygnus atratus*. In SOVON, Atlas van de Nederlandse vogels, p. 548. SOVON, Arnhem.
- VAN DIJK K. 1991. Herkomst en leeftijdssamenstelling van ruiende Knobbelzwanen *Cygnus olor* op het IJsselmeer. *Limosa* 64: 41-46.
- VAN DIJK K. & VAN EERDEN M. R. 1991. Biometrics and timing of primary moult of non-breeding Mute Swans *Cygnus olor* at Lake IJsselmeer, the Netherlands. *Wildfowl Supp.* 1: 296-303.
- IT FRYSCHE GE 1996. Natuurmonument De Friese IJsselmeerkust. Jaarverslag 1995. It Fryske Gea, Oltterterp.

LENSINK R. 1996. De opkomst van exoten in de Nederlandse avifauna; verleden, heden en toekomst. *Limosa* 69: 103-130.

MARCHANT S. & HIGGINS P. J. (eds.) 1990. Handbook of Australian, New Zealand & Antarctic birds, Vol 1. Oxford University Press Australia, Melbourne.

OWEN M. & KING R. 1979. The duration of the flightless period in free-living Mallard. *Bird Study* 26: 267-269.

Klaas van Dijk, Vermeerstraat 48, 9718 SN Groningen

Veel Kwartels *Coturnix coturnix* in de Hoeksche Waard in zomer 1997

Ten behoeve van een op stapel staande streekavifauna voerden leden van de Vogelwerkgroep Hoeksche Waard in 1997 een broedvogelinventarisatie uit in het Oudeland van Strijen. Deze c. 1600 hectare metende polder ligt in het oosten van de Hoeksche Waard (ZH). Het gaat om een open, vrijwel onbebouwd gebied met daarin enkele grote aaneengesloten enclaves klei-op-veengrasland, een afwijkend terreintype in de verder vrijwel geheel uit akkerbouwvelden bestaande Hoeksche Waard. De eerste Kwartels werden gehoord op 2 mei. Later die maand werden spoedig meerdere vogels gehoord. Toen eind mei bleek dat de Kwartels binnen het gebied zouden blijven, kregen de vogelwerkgroepleden het verzoek om extra aandacht aan deze soort te besteden en alle locaties met roepende vogels in te tekenen. In totaal werden 62 territoria vastgesteld, wat neerkomt op 3.9 territoria/100 ha. De vogels verbleven in zeven verschillende vegetatietypen, het meest in hooiland (tabel 1). De grootste concentratie bevond zich ten noorden van de Molenweg waar, in het kader van reservaatvorming binnen de lopende landinrichting, Staatsbosbeheer doende is voormalige akkerpercelen om te vormen tot grasland. Hier konden in een strook van 500 x 250 meter elf territoria worden vastgesteld, 1 vogel per 1.14 hectare. Deze waarde sluit aan bij de hoogste in Midden-Europa vastgestelde dichtheden (Glutz von Blotzheim 1973). Eventuele broedsels in het Oudeland van Strijen hebben een goede kans op succes gehad: voor de meeste hooilanden waarin de Kwartels verbleven zijn namelijk beheersovereenkomsten van kracht, waardoor de percelen pas laat in het seizoen werden gemaaid.

Hoewel in de Hoeksche Waard Kwartels al een aantal jaren aandacht krijgen, was de soort vóór 1997 slechts een enkele maal in het Oudeland van Strijen gehoord. Wel verblijven er regelmatig en-

Tabel 1. Verdeling van de territoria van Kwartels over de verschillende vegetatietypen in het Oudeland van Strijen in 1997. *Distribution of Quail territories over various types of vegetation.*

	Aantal territoria <i>Number of territories</i>	Percentage <i>Percentage</i>
Grasland <i>Grassland</i>		
Hooiland <i>Hayfield</i>	37	60
Weiland <i>Pasture</i>	6	10
Akkerland <i>Arable land</i>		
Tarwe <i>Wheat</i>	9	14
Aardappelen <i>Potatoes</i>	4	6
Bieten <i>Sugar Beets</i>	2	3
Bonen <i>Beans</i>	1	2
Overig <i>Others</i>		
Braakliggend <i>Set-aside</i>	3	5

kele Kwartels in de rondom gelegen akkerbouwpolders Nieuw Bonaventura, Groot Cromstrijen en het Land van Essche. In de zomer van 1997 werden buiten het Oudeland van Strijen alleen twee roepende exemplaren gehoord in Nieuw Bonaventura.

Kwartels staan bekend als opportunisten, die geschikt habitat in het algemeen snel weten te vinden (Gallego *et al.* 1997). Ook het voorkomen in Nederland is aan sterke jaarlijkse fluctuaties onderhevig. Een groot deel van het Oudeland van Strijen bevond zich zomer 1997 in een overgang van intensief naar extensief grondgebruik, met plaatselijk een aangepaste bemaling. Het kan zijn dat deze overgang voor Kwartels tijdelijk een attractief biotoop opleverde. Opmerkelijk blijft echter het feit, dat in het overwegend uit akkerland bestaande noordwestelijke deel van de polder, waarin geen cultuurtechnische ingrepen plaats hadden, ook meerdere territoria aanwezig waren.

Summary *A concentration of Quails Coturnix coturnix at Hoeksche Waard in 1997*

During a census of breeding birds in the Oudeland van Strijen, southwest Netherlands, spring 1997, a remarkable concentration of Quails was found. After the first bird was heard calling on the second of May, numbers increased rapidly. In June, 62 territories were recorded (3.9 territories/100 ha). Most of them were located in hayfields. The highest density recorded was 0.9 territories per ha (eleven territories in a strip of 500 x 250 m). The agricultural use of the larger part of the area is being

transformed from intensive towards extensive. It is assumed that these changes temporarily provided the Quails with an attractive habitat. In previous years, the species was recorded only a few times in the area.

Literatuur

GALLEGO S., PUIGCERVER M. & RODRIGUEZ-TEJERO J. 1997. In W. J. M. HAGEMEDER & M. J. BLAIR (eds.). The EBBC Atlas of European Breeding Birds, their distribution and abundance. Poyser, London.
GLUTZ VON BLOTZHEIM U. N., BAUER K. M. & BEZZEL E. 1973. Handbuch der Vögel Mitteleuropas, Band 5. Akademische Verlagsgesellschaft, Frankfurt am Main.

G. L. Ouweneel, Lijster 17, 3299 BT Maasdam
R. C. W. Strucker, Poelwijk 5, 3299 WE Maasdam

Opmerking van de redactie

Ook elders in Nederland werd in 1997 melding gemaakt van opvallende aantallen Kwartels, niet alleen op de bekende plaatsen maar ook in terreinen waar ze normaliter weinig worden gehoord. In een gebied van 20 000 ha in ZW-Drenthe was 1997 (50 territoria) het op twee na beste jaar in de periode 1969-97 (A. J. van Dijk). In een 15 000 ha groot deel van het Oldambt in Oost-Groningen (111 territoria in 1997) werden in de periode 1984-97 alleen in 1987 en 1988 meer vogels aangetroffen (K. Koffijberg).